

Til Norges Bank

29.06.2023

Tilrådning om utelukkelse av Sumitomo Corp
fra Statens pensjonsfond utland

Sammendrag

Etikkrådet anbefaler å utelukke Sumitomo Corp (Sumitomo) på grunn av en uakseptabel risiko for at selskapet medvirker til alvorlige krenkelser av individers rettigheter i krig eller konfliktsituasjoner. Sumitomo er et japansk konglomerat med handels- og produksjons-virksomhet innen seks forretningsområder hvorav medier og digitale tjenester er ett. Tilrådingen gjelder selskapets telekomvirksomhet i Myanmar.

Ved utgangen av 2022 eide SPU aksjer for 2,8 milliarder NOK i Sumitomo, tilsvarende en eierandel på 1,38 prosent i selskapet. Sumitomo er børsnotert i Tokyo.

Militæret i Myanmar gjennomførte 1. februar 2021 et militærkupp. Etter kuppet har de væpnede konfliktene i landet blitt intensivert. FNs høykommissær for menneskerettigheter har fremholdt at militærets handlinger vil kunne kvalifisere som forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser. Overgrepene mot sivilbefolkningen er pågående, veldokumenterte, og det er stor fare for nye, svært grove overgrep fra militæret.

I Myanmar er Sumitomo partner i et fellesforetak som har en avtale om *joint operation* med Myanmar Posts and Telecommunications (MPT). MPT er én av fire teleoperatører i Myanmar. Gjennom fellesforetaket har Sumitomo i mange år bidratt med kunnskap og råd om salg og markedsføring og utbygging av telenettet til MPT. Etter kuppet er MPT underlagt militær kontroll.

Det er rapportert at MPT og andre telekomoperatører i Myanmar er blitt pålagt å installere og aktivere spionvare og overvåkingsprogrammer. Disse gjør det mulig for regimet å overvåke kundenes bruk av telefon og internett i sanntid blant annet ved å avlytte samtaler, lese tekstmeldinger, overvåke internettrafikk og e-poster, samt spore lokasjonen til brukerne. Overvåkingen er blitt intensivert etter kuppet.

Hvordan data fra MPT er blitt brukt av politi og militæret, er ikke kjent, men det er kjent at overvåking har muliggjort grove normbrudd blant annet ved at meningsmotstandere av regimet er blitt arrestert basert på informasjon innhentet gjennom overvåking. MPTs utlevering av persondata innebærer en betydelig risiko for sivilbefolkningen ved at den enkeltes rett til frihet, trygghet, frihet fra tortur, privatliv og ytringsfrihet blir krenket. I vurderingen av Sumitomos medvirkning til normbrudd legger rådet vekt på at selskapet er i et forretningssamarbeid med en partner som muliggjør grove og systematiske brudd på menneskerettighetene og humanitærretten. Selv om Sumitomo ikke har en direkte rolle i overvåkingen, legger Etikkrådet til grunn at selskapet er kjent med at MPT har installert og aktivert verktøy for politisk overvåking av menneskerettighetsaktivister, politiske motstandere og andre personer.

I dialogen med rådet har Sumitomo fremholdt at det har gjennomført aktsomhetsvurderinger, at det kontinuerlig vurderer menneskerettighetssituasjonen i landet og at det har forsøkt å bruke sin innflytelse til å adressere risikoen for menneskerettighetsbrudd knyttet til overvåkingen. Selv om dette er positivt, har selskapets tiltak i liten grad ført til synlige resultater. Sumitomo har valgt å forbli i

Myanmar av hensyn til egne ansatte og for å bidra til å opprettholde teleinfrastruktur og kommunikasjon for befolkningen. Etikkrådet ser at valget mellom å forbli i landet eller trekke seg ut kan være et dilemma for selskapet og at det har et begrenset handlingsrom i samarbeidet med MPT. Etikkrådet mener likevel at dette ikke kan tillegges avgjørende vekt når det er en betydelig risiko for at MPT vil fortsette å utlevere kundedata som vil muliggjøre grove overgrep. Sumitomo har neppe tilstrekkelig innflytelse til å kunne hindre dette så lenge militæret har makten i landet. Rådet konkluderer derfor med at så lenge Sumitomo er i et samarbeid med MPT, er risikoen for at selskapet medvirker til krenkelser av individers rettigheter i krig- eller konfliktsituasjoner uakseptabel.

Innhold

Sammendrag

1	Innledning.....	1
1.1	Hva rådet har tatt stilling til	1
1.2	Kilder.....	2
2	Bakgrunn.....	3
2.1	Situasjonen i Myanmar	3
2.2	Myanma Posts and Telecommunications (MPT).....	6
3	Om Sumitomos forretnings samarbeid med MPT	7
4	Overvåking og kontroll av MPTs kunder	7
5	Informasjon fra selskapet.....	9
6	Etikkrådets vurdering.....	10
7	Tilrådning.....	12

1 Innledning

Etikkrådet for Statens pensjonsfond utland (SPU) har vurdert fondets investeringer i Sumitomo Corp¹ (Sumitomo) opp mot retningslinjer for observasjon og utelukkelse fra SPU (de etiske retningslinjene).² Tilrådingen gjelder selskapets telekom-virksomhet i Myanmar.

Sumitomo er et japansk konglomerat med handels- og produksjonsvirksomhet innen seks forretningsområder hvorav medier og digitale tjenester er ett. Det største forretningsområdet er knyttet til mineralressurser, energi, kjemikalier og elektronikk. Selskapet har nærmere 900 datterselskaper, 75 000 ansatte og har virksomhet i alle verdensdeler.³

Ved utgangen av 2022 eide SPU aksjer for 2,8 milliarder NOK i Sumitomo, tilsvarende en eierandel på 1,38 prosent i selskapet. Sumitomo er børsnotert i Tokyo.

1.1 Hva rådet har tatt stilling til

Etikkrådet har vurdert SPU's investering i Sumitomo opp mot de etiske retningslinjene § 4 bokstav b: «Observasjon eller utelukkelse kan besluttes for selskaper der det er en uakseptabel risiko for at selskapet medvirker til eller selv er ansvarlig for (...) alvorlige krenkelser av individers rettigheter i krig eller konfliktsituasjoner.»

Tilrådingen gjelder selskapets samarbeid med det statlige teleselskapet MPT i Myanmar og risikoen for medvirkning til grove menneskerettighetsbrudd som følge av overvåkning av teletrafikken i landet. Sumitomo er sammen med selskapet KDDI Corp i et fellesforetak, KDDI Summit Global Myanmar Co Ltd som har en *joint operation agreement* med Myanmar Posts and Telecommunications (MPT).

Etter Etikkrådet sitt syn må vurderingen av om risikoen for medvirkning til normbrudd er akseptabel eller ikke, gjøres i lys av hvilke normbrudd selskapet risikerer å medvirke til. På grunn av den særlige risikoen for å medvirke til alvorlige normbrudd i krig og konfliktområder legger rådet til grunn at selskaper som har virksomhet i slike områder, må utvise en særlig aktsomhet. Et slikt skjerpet aktsomhetskrav følger av flere internasjonale retningslinjer.⁴ Det er også bekreftet i stortingsmeldingen om Statens

---

¹ Issuer ID: 114805

² Retningslinjer for observasjon og utelukkelse av selskaper fra Statens pensjonsfond utland, <https://lovdata.no/dokument/INS/forskrift/2014-12-18-1793?q=retningslinjer+++pensjonsfond+++utland>

³ Sumitomo Corporation hjemmeside, <https://www.sumitomocorp.com/en/jp>

⁴ Se for eksempel Report of the Working Group on the issue of human rights and transnational corporations and other business enterprises, *Business, human rights and conflict-affected regions: towards heightened action*, <https://undocs.org/en/A/75/212> og Global Compact/PRI's *Guidance on Responsible Business in Conflict Affected and High-Risk Areas: A Resource for Companies and Investors*, https://d306pr3pise04h.cloudfront.net/docs/issues_doc%2FPeace_and_Business%2FGuidance_RB.pdf.

pensjonsfond for 2021⁵ og ligger til grunn for flere tidligere tilrådninger under dette kriteriet.⁶

I vurderingen av hva som utgjør alvorlige krenkelser av individers rettigheter i krig eller konfliktsituasjoner, baserer rådet seg på internasjonalt anerkjente konvensjoner og autoritative tolkninger av disse. Av særlig betydning er felles artikkel 3 i Genèvekonvensjonene som verner sivile i ikke-internasjonale væpnede konflikter. Menneskerettighetene gjelder også uavhengig av om det foreligger en konfliktsituasjon. Særlig relevant i denne saken er FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 6, 7, 9, 17, 19 og 21 som verner retten til liv, frihet og trygghet, frihet fra tortur samt retten til privatliv, meningsfrihet og ytringsfrihet og forsamlingsfrihet.⁷

I vurderingen av selskapets medvirkning legger rådet vekt på at det må være en sammenheng mellom selskapets virksomhet og krenkelsene. Videre må selskapet enten aktivt ha medvirket til normbruddene eller hatt kunnskap om dem, men unnlatt å forsøke å hindre dem på en formålstjenlig måte. Dersom det ikke er mulig å hindre normbruddene, mener Etikkrådet i utgangspunktet at selskapet må trekke seg ut av virksomheten. Fra NOU 2020:7 Verdier og ansvar, som omhandler det etiske rammeverket for SPU, følger det at de etiske retningslinjene er «ment å dekke medvirkning til alvorlige krenkelser som er foretatt av andre enn selskapet. Selskaper kan sies å medvirke til krenkelser gjennom for eksempel å levere varer eller tjenester til eller inngå i forretningsforhold med parter i en konflikt som begår alvorlige krenkelser.»⁸

De etiske retningslinjene er fremoverskuende, og normbruddene må derfor være pågående, eller det må være en uakseptabel risiko for at krenkelser kan skje i fremtiden. I vurderingen av risikoen for nye krenkelser kan tidligere normbrudd gi en indikasjon på fremtidige handlingsmønstre.

1.2 Kilder

Denne tilrådingen er basert på offentlig tilgjengelig informasjon fra FN-organer, internasjonale domstoler, media, sivilt samfunn og offentlige organer, og informasjon fra Sumitomo.

---

⁵ St.meld 24 (2020-2021) Statens pensjonsfond 2021, <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-24-20202021/id2843255/>

⁶ Se Etikkrådets tilrådninger vedrørende Kirin Holdings og Adani Ports & Special Economic Zone Ltd, <https://etikkradet.no/tilradninger/alvorlige-krenkelser-av-individers-rettigheter-i-krig-og-konflikt/>

⁷ Den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter med protokoller, https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_6#KAPITTEL_6.

⁸ NOU 2020: 7 Verdier og ansvar — Det etiske rammeverket for Statens pensjonsfond utland, kap. 13.3, <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2020-7/id2706536/>

2 Bakgrunn

2.1 Situasjonen i Myanmar

Militæret i Myanmar gjennomførte 1. februar 2021 et militærkupp. Hundretusener av sivile har gjort motstand mot kuppet gjennom boikotter, streiker og demonstrasjoner over hele landet. Motstanden er blitt møtt med voldelige reaksjoner fra militæret, og flere tusen mennesker er blitt drept etter at generalene tok makten. Etter kuppet har de væpnede konfliktene i landet blitt intensivert.⁹ Militæret i Myanmar har også i mange år før kuppet gjort ekstreme overgrep mot sivilbefolkningen. Rapporterte overgrep inkluderer vold mot og drap av barn og voksne, gjengvoldtekt, tortur og brenning av landsbyer.¹⁰ Mange av ofrene hører til den etniske minoriteten rohingyaene. På bakgrunn av disse overgrepene er det pågående saker i den Internasjonale domstolen for brudd på folkemordkonvensjonen¹¹ og i den Internasjonale straffedomstolen for forbrytelser mot menneskeheten.¹²

I en rapport fra mars 2023 oppsummerer FNs spesialrapportør for menneskerettighetssituasjonen i Myanmar forholdene slik:

«Two years after Myanmar's military launched an unconstitutional coup d'état [...] the military has doubled down on its brutal tactics, sowing violence and chaos across an ever-widening sphere of conflict. In recent months, the military has stepped up aerial attacks, bombing villages, schools, medical facilities, and encampments for internally displaced persons. [...] The SAC's campaign of mass arson continues, with roughly 58,000 homes and civilian structures burned since the coup. More than 1.3 million people have been displaced in the past two years, and more than 3,000 civilians have been killed.

The SAC [State Administration Council] continues to suppress all forms of dissent as it attempts to impose a military-dominated future on the people of Myanmar. More than 16,000 political prisoners are now behind bars. [...] Civilians continue to suffer extrajudicial killings, torture, sexual violence, and other human rights violations, many of which amount to crimes against humanity and war crimes.»¹³

---

⁹ FNs høykommissær for menneskerettigheter, *Myanmar: UN report calls for urgent action to end human rights catastrophe*, 23. september 2021, <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=27521&LangID=E>

¹⁰ United Nations Human Rights Council, *Report of the independent international fact-finding mission on Myanmar*, 12 September 2018, <https://undocs.org/en/A/HRC/39/64>.

¹¹ International Court of Justice, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (The Gambia v. Myanmar)*, <https://www.icj-cij.org/en/case/178>

¹² International Criminal Court, *Bangladesh/Myanmar, Situation in the People's Republic of Bangladesh/Republic of the Union of Myanmar*, <https://www.icc-cpi.int/bangladesh-myanmar>

¹³ FNs høykommissær for menneskerettigheter, *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar*, Thomas H. Andrews 9 March 2023, A/HRC/52/66, <https://www.ohchr.org/en/documents/country-reports/ahrc5266-situation-human-rights-myanmar-report-special-rapporteur>

I sin forfølgelse av politiske motstandere, journalister og aktivister har militæret i økende grad tatt i bruk moderne digitale våpen som overvåkingsdroner og software som gjør det mulig å hacke seg inn på PCer, telefoner og annet elektronisk utstyr.¹⁴ Det er også rapportert om at militæret har installert et omfattende overvåkingsystem gjennom bruk av bl.a. kameraer med ansiktsgjenkjenning i flere store byer i Myanmar, noe som vil styrke myndighetenes kapasitet til å identifisere politiske motstandere og andre personer som er i søkelyset fra myndighetene.¹⁵ Det finnes ikke noe rettslig grunnlag for slik bruk av videoovervåking i Myanmar.

Myndighetene i Myanmar hadde allerede før kuppet satt i gang en prosess for å få tilgang til kundedata fra mobiloperatørene og internettleverandører.¹⁶ Ifølge det amerikanske utenriksdepartementet hadde militæret «*built an 'electronic warfare capability' and bought surveillance technology, including cell phone-hacking tools to monitor prodemocracy activists.*»¹⁷

Etter kuppet innførte juntaen landsdekkende blokkeringer av internett, sosiale medier og meldingsplattformer. Senere har målrettede internettblokkeringer skjedd i områder med sterke motstandsgrupper og sammenfalt med militære angrep, voldsbruk og brannstiftelse. Ifølge en felles pressemelding fra fire av FNs spesialrapportører sammefalt «*The imposition of internet shutdowns and throttling on many townships in Sagaing Region in early March[2022] [...] with the launch of a major military offensive and campaign of violence and arson against the civilian population in the area.*»¹⁸

Regimet har også begrenset mulighetene for anonym kommunikasjon ved å kreve at alle brukere må registrere SIM-kort ved å laste opp sitt nasjonale ID-kort eller pass.¹⁹

---

¹⁴ Beech, Hannah, Myanmar's Military Deploys Digital Arsenal of Repression in Crackdown, The New York Times, 12 March 2021,

<https://www.nytimes.com/2021/03/01/world/asia/myanmar-coup-military-surveillance.html>

¹⁵ Potkin, Fanny, Exclusive: Myanmar's junta rolls out Chinese camera surveillance systems in more cities, Reuters 11 July 2022, <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/exclusive-myanmars-junta-rolls-out-chinese-camera-surveillance-systems-more-2022-07-10/>, og Human Rights Watch, Myanmar: Facial Recognition System Threatens Rights, 12 March 2021, <https://www.hrw.org/news/2021/03/12/myanmar-facial-recognition-system-threatens-rights>

¹⁶ Crisis Group, Myanmar's Military Struggles to Control the Virtual Battlefield, 18 May 2021, Report No 314/ Asia, <https://www.crisisgroup.org/asia/south-east-asia/myanmar/314-myanmars-military-struggles-control-virtual-battlefield>

¹⁷ Beech, Hannah, Myanmar's Military Deploys Digital Arsenal of Repression in Crackdown, The New York Times 1 March 2021, <https://www.nytimes.com/2021/03/01/world/asia/myanmar-coup-military-surveillance.html> og US Department of State, 2021 Country Reports on Human Rights Practices: Burma, <https://www.state.gov/reports/2021-country-reports-on-human-rights-practices/burma/>

¹⁸ FNs høykommissær for menneskerettigheter Myanmar: UN experts condemn military's "digital dictatorship", Press release 7 June 2022, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2022/06/myanmar-un-experts-condemn-militarys-digital-dictatorship>

¹⁹ Crisis Group, Myanmar's Military Struggles to Control the Virtual Battlefield, 18 May 2021, Report No 314/ Asia.

Kontroll over leverandørene av mobiltjenester gir myndighetene muligheter til å overvåke og sensurere internett-trafikk og kommunikasjon og spore befolkningens bruk av slike tjenester. Militæret kan på den måten sikre seg tilgang til brukerdata til opposisjonelle, medlemmer av motstandsgrupper og journalister for å slå ned på motstandere av regimet. Det betyr at det kan være farlig for folk å kommunisere med hverandre eller besøke nettsidene til uavhengige nyhetskilder. I sin felles uttalelse vektlegger FNs spesialrapportører at *“Online access to information is a matter of life and death for many people in Myanmar, including those seeking safety from indiscriminate attacks by the military and the millions trying to navigate a devastating economic and humanitarian crisis. The junta is using internet shutdowns and invasive surveillance to undermine widespread public opposition and prop up its attacks on the people of Myanmar.”*²⁰

To uker etter kuppet fremla juntaen et utkast til *Cyber Security Law* som bl.a. ville gi militæret ytterligere kontroll over Myanmars internett og nettverksinfrastruktur, forenkle nedstenging av internettet og gi militæret tilgang til private data.²¹ Forslaget møtte stor motstand i næringslivet og sivilsamfunnet og ble ikke vedtatt.²² Endringer ble i stedet innført i *the Electronic Transactions Law* som utvidet myndighetenes tilgang til personlige data og innførte nye forbud mot ytringer på nettet. Et nytt utkast til *Cyber Law* ble sendt på høring til næringsliv og telekomselskaper i januar 2022 uten vesentlige endringer fra det forrige utkastet og der det i tillegg ble foreslått å gjøre bruk av private virtuelle nettverk (VPN) straffbart. Dette ville ramme millioner av innbyggere som bruker VPN for å få tilgang til Facebook og andre medienettsteder som er blokkert av militæret, og som er viktige for informasjon og kommunikasjon i Myanmar.²³

I sin felles uttalelse har FNs spesialrapportører fordømt militærjuntaens forsøk på å etablere et «digitalt diktatur». De bekrefter at telekomselskapene er kommet under hardt press for å aktivere overvåkingsteknologi og overlevere data til politiet og militæret.²⁴ Etter det rådet kjenner til, er det siste lovforslaget fortsatt ikke vedtatt.

---

²⁰ FNs høykommissær for menneskerettigheter Myanmar: UN experts condemn military’s “digital dictatorship”, Press release 7 June 2022.

²¹ Free Expression Myanmar, Six risks from Myanmar’s draft Cyber Security Law, 14 February 2021, <https://freeexpressionmyanmar.org/six-risks-from-myanmars-draft-cyber-security-law/>

²² Crisis Group, Myanmar’s Military Struggles to Control the Virtual Battlefield, 18 May 2021, Report No 314/ Asia.

²³ Myanmar Centre for Responsible Business, The Right to Privacy in the Digital Age: Experience from Myanmar, 4 June 2022 <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/digitalage/reportprivindigage2022/submissions/2022-09-06/CFI-RTP-Myanmar-Centre-Responsible-Business.pdf>, og Simpson, Adam, 2022, A Digital Coup Under Military Rule in Myanmar: New Online Avenues for Repression, Kyoto Review of Southeast Asia Issue 33, <https://kyotoreview.org/issue-33/a-digital-coup-under-military-rule-in-myanmar/>

²⁴ FNs høykommissær for menneskerettigheter Myanmar: UN experts condemn military’s “digital dictatorship”, Press release 7 June 2022.

Den 1. mars 2023 vedtok myndighetene i Myanmar endringer i loven om terrorbekjempelse som gir vidtrekkende fullmakter til å bruke digital informasjon i etterforskning av motstandere av regimet, som nå kan bli betegnet som terrorister.²⁵ Kapittel 14 dekker bestemmelser om blant annet avlytting, avstenging og begrensninger på elektronisk kommunikasjon og bruk av elektronisk informasjon til å verifisere lokalisering. En komité for forebygging og bekjempelse av terrorisme skal behandle søknader fra etterforskningsenheter (politi, militær etterretning) om tillatelse til å avlytte og begrense elektronisk kommunikasjon av terrormistenkte. Dersom tillatelse blir gitt, kan ikke telekommunikasjonsoperatøren (lisensinnehaveren) nekte å stenge av, begrense eller avlytte elektronisk kommunikasjon. Manglende etterlevelse kan straffes med bøter og fengsel. Pro-demokratiaktivister mener at regimet kommer til å bruke loven til å etterforske politiske motstandere ved å definere dem som terrorister.²⁶

2.2 Myanma Posts and Telecommunications (MPT)

MPT er et statselskap underlagt departementet for transport og kommunikasjon. MPT beskriver seg selv som det ledende telekomselskapet i Myanmar som drifter landsomfattende nettverksinfrastruktur. Selskapet har mange utsalgssteder og gir hele landet tilgang til telekom tjenester. Det har en mobildekning på 96 prosent i Myanmar. Når det gjelder samarbeidet med Sumitomo og KDDI skriver MPT på sine nettsider: *«Together with its workforce of over 8,000 employees and KDDI Summit Global Myanmar (KSGM) all of whom are intensively supporting MPT's operation, MPT is committed to continually driving the development of the telecommunications sector, and moving Myanmar forward.»*²⁷

MPT er teleoperatør og har lisens for å drive telekom tjenester. MPT omtaler avtalen som et partnerskap med KDDI og Sumitomo *«to join forces»* for å gjøre mobile teletjenester tilgjengelig for innbyggerne, utvide mobildekningen og øke kvaliteten i nettverket.²⁸ Sumitomo og KDDI bidrar ifølge MPT med kunnskap og teknologi til MPT. Etter kuppet er MPT underlagt militær kontroll.

MPT har publisert en personvernerklæring på sine nettsider der selskaper beskriver hvilken type personinformasjon som samles inn, hvordan den brukes og lagres, og hvordan og med hvem den deles. Det fremgår at selskapet kan komme til å dele informasjon med myndighetene *«when obligated or ordered to do so under law, warrant, court order, or any other legal or regulatory instruction»*, men at MPT da vil kreve at den det deler informasjon med, implementerer *«appropriate measures to protect the personal*

---

²⁵ Government of the Republic of the Union of Myanmar Ministry of Home Affairs (Counter-Terrorism Rules) Notification No. (239/2023) 1384, 11th Waxing Day of Tabaung (1 March 2023). Lincoln Legal Services (Myanmar) Limited, Convenience translation – accuracy not guaranteed, <https://www.lincolnmyanmar.com/wp-content/uploads/2023/03/Counter-Terrorism-Rules-abbreviated.pdf>

²⁶ Radio Free Asia, 15.3.2023, Amendment grants Myanmar junta sweeping new powers under Anti-Terrorism Law, <https://www.rfa.org/english/news/myanmar/amendment-03152023170207.html>

²⁷ MPT Who we are, <https://mpt.com.mm/en/about-home/>

²⁸ MPT Joint operations, <https://www.mpt.com.mm/en/about-home-en/joint-operation/>

information that they receive, and only process such information in accordance with our instructions.»²⁹

3 Om Sumitomos forretningssamarbeid med MPT

Sumitomo er sammen med selskapet KDDI Corp i et fellesforetak, KDDI Summit Global Myanmar Co Ltd. (KSGM). KSGM har en *joint operation agreement* med MPT som er én av fire teleoperatører i Myanmar. Fellesforetaket KSGM har bygd opp teleinfrastruktur og driver mobilnett og bredbåndtjenester i Myanmar sammen med MPT.

Joint operation-avtalen med MPT ble kunngjort i juli 2014

*«to implement, upgrade and expand the national telecommunications service (including mobile, fixed, internet, etc.). KDDI will leverage the experience and technical capabilities it has cultivated as a mobile telecommunications operator in Japan and overseas, and Sumitomo Corporation aims to take advantage of expertise gained through trading with Myanmar and as a mobile telecommunications operator overseas. Together, the two companies intend to contribute to Myanmar's development in the field of information and telecommunication technology (ICT) and expand their global business».*³⁰

I forbindelse med at Sumitomo søkte om garanti for sin investering fra Verdensbanken gjennom MIGA (Multilateral Investment Guarantee Agency), ble avtalen nærmere omtalt:

*«The JO [joint operation] has approximately 2,000 operational telecommunications towers as of June 2015, some of which will be upgraded or decommissioned and replaced, and plans to construct a further approximately 5,000 towers to meet a target of providing coverage to 70% of the geographical area of Myanmar by the end of March 2016»³¹ og videre: "KDDI has the technical expertise required, and SC has experience in rolling out telecommunications networks in developing countries. As part of the JOA, KSGM has committed to provide an extensive training program for MPT staff».*³²

Sumitomo har opplyst at det bidrar med kunnskap og råd om salg og markedsføring og utbygging av nettet.

4 Overvåking og kontroll av MPTs kunder

Våren 2021 rapporterte flere medier om at telekomoperatørene i Myanmar i månedene før militærkuppet 1. februar var blitt pålagt å installere spionvare og

---

²⁹ MPT Privacy Policy, <https://mpt.com.mm/en/about-home/privacy-policy/>

³⁰ Sumitomo og KDDI, Notice of Establishment of Joint Venture in Singapore via Third-Party Capital Allocation, 16 July 2014, https://www.sumitomocorp.com/-/media/Files/hq/news/release/2014/20140716_2/27937_ext_31_0.pdf?la=en og <http://news.kddi.com/kddi/corporate/english/ir-news/2014/07/16/484.html>

³¹ MIGA 2016, Environmental and Social Review. KSGNM Telecommunication Project, [Microsoft Word - Myanmar KSGM ESRS Final Feb 24 2016 FOR DISCLOSURE.docx \(rightsindevelopment.org\)](#)

³² KDDI Corp, KDDI's mission in Myanmar, Reliable, Japan-quality communication services for Myanmar, <https://www.kddi.com/english/corporate/sustainability/feature1-02/>

overvåkingsprogrammer, som gjorde det mulig for regimet å overvåke kundenes bruk av telefon og internett. Ordren kom fra Transport- og kommunikasjonsdepartementet og gjaldt først de myanmarske operatørene MPT og Mytel.³³ Overvåkingen, i regi av et eget *cybersecurity team* innenfor politiets spesialavdeling, skal ha startet ca. en måned etter kuppet. Teknologien gjør det mulig å overvåke kundene i sanntid og gir militæret mulighet til å avlytte samtaler, lese tekstmeldinger, overvåke internettrafikk og e-poster, samt spore lokasjonen til brukerne.

Ifølge en artikkel i tidsskriftet *Frontier* der en leder (senior official) i MPT er intervjuet, «*the company [MPT] was not only providing user data to the cybersecurity team but had also dramatically stepped up surveillance of its users since the coup.*» Og videre: «*Two months ago, we [MPT] formed a team to monitor calls. If the system notices a suspicious conversation or detects certain words, the team will be notified. I'm not sure if the recorded conversations are given to the authorities ... but it's no longer safe to speak on the phone.*»³⁴ MPT-lederen fortalte også om overvåking av internett-trafikk. Myndighetene skal ha spurt selskapet om informasjon om personers nett-trafikk, og personene skal ha blitt arrestert etter at dataene ble utlevert.

Det har vært rapportert om at utenlandske selskaper også før kuppet har levert overvåkingsteknologi og -tjenester som har muliggjort overvåking av bl.a. telefonsamtaler og som fortsatt skal være i bruk.³⁵ I januar 2023 ble det kjent at selskapet Cognyte Software Limited (Cognyte) i 2020 vant et anbud om å levere såkalt «*lawful interception equipment*» til MPT,³⁶ og at leveransen var planlagt ferdigstilt i juni

---

³³ Potkin, Fanny and McPherson, Poppy, How Myanmar's military moved in on the telecoms sector to spy on citizens, 19. mai 2021, Reuters, <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/how-myanmars-military-moved-telecoms-sector-spy-citizens-2021-05-18/> og Beech, Hannah, Myanmar's Military Deploys Digital Arsenal of Repression in Crackdown, The New York Times, 12 March 2021, and Frontier Myanmar, Junta steps up phone, internet surveillance – with help from MPT and Mytel, 5. Juli 2021, <https://www.frontiermyanmar.net/en/junta-steps-up-phone-internet-surveillance-with-help-from-mpt-and-mytel/>

³⁴ Frontier Myanmar, Junta steps up phone, internet surveillance – with help from MPT and Mytel, 5. Juli 2021.

³⁵ Mc Dermott, Gerard, Myanmar Is the Leading Edge of Digital Authoritarianism in Southeast Asia, 21 October 2022, The Diplomat, <https://thediplomat.com/2022/10/myanmar-is-the-leading-edge-of-digital-authoritarianism-in-southeast-asia/>, and Beech, Hannah, Myanmar's Military Deploys Digital Arsenal of Repression in Crackdown, The New York Times, 12 March 2021.

³⁶ Yaron, Oded, Myanmar Acquired Spyware From Israeli Cyber-intelligence Firm Cognyte, New Docs Reveal - National Security & Cyber, 15. Januar 2023, Haaretz, <https://www.haaretz.com/israel-news/security-aviation/2023-01-15/ty-article/israel-myanmar-acquired-spyware-from-cognyte-new-docs-reveal/00000185-b415-d2c1-afe7-fc37abf40000>.

2021.³⁷ Det er ikke stadfestet om teknologien faktisk ble levert eller om den er i bruk. Ifølge Reuters skal kilder ha bekreftet at Cognyte-teknologien ble testet av MPT.³⁸

5 Informasjon fra selskapet

Etikkrådet kontaktet Sumitomo i juli 2022 med anmodning om informasjon om hvordan kuppet har påvirket selskapets virksomhet i Myanmar og hvilke tiltak selskapet har gjennomført for å unngå å medvirke til menneskerettighetsbrudd. Selskapet svarte i august, og Etikkrådet har siden da kommunisert med selskapet flere ganger, siste gang i juni 2023.

I september 2021 skrev Sumitomo på sine nettsider: «*We are deeply concerned about the situation in Myanmar regarding lawful interception and mobile internet shutdown in light of the importance of ensuring the use of communication for everyone and protecting its privacy from the perspective of human rights.*» Selskapet sier at det ikke er «*subject to direct instructions from the regulatory authority with regard to interception based on the telecommunications laws of Myanmar.*» Det har videre bedt MPT «*to ensure that proper process is secured for each individual case so that the basic human rights of the people of Myanmar are not negatively affected and that tangible and intangible assets provided by KSGM are not used in situations that violate the Sumitomo Corporation Group's Human Rights Policy.*»³⁹

Sumitomo opplyser at myndighetene i Myanmar etter kuppet beordret alle teleoperatørene om å stenge ned mobilnettet, men at dette er blitt gradvis opphevet selv om det er restriksjoner på noen områder. Selskapet har meddelt Etikkrådet at det fortløpende gjør aktsomhetsvurderinger for å identifisere mulige menneskerettighetskrenkelser knyttet til prosjektet. «*Violation of the right to privacy by interception*» er en av risikoene som er blitt identifisert.

Når det gjelder forholdet til MPT, skriver Sumitomo at «*We have been supporting MPT's operations,*» og at selskapets ansatte i Myanmar bidrar med *know how* og råd om salg og markedsføring og nettverksutvidelser. Selskapet har overfor rådet understreket at det ikke har noen rolle i eventuell overvåkning av MPTs kunder, og at det er MPT som lisensinneholder som er gjenstand for pålegg fra myndighetene. Som statsansatte har

---

³⁷ Justice For Myanmar, Israeli surveillance firm Cognyte's business in Myanmar exposed, 15 januar 2023, <https://www.justiceformyanmar.org/stories/israeli-surveillance-firm-cognytes-business-in-myanmar-exposed>

³⁸ Potkin, Fanny og Mcpherson, Poppy, Israel's Cognyte won tender to sell intercept spyware to Myanmar before coup -documents, Reuter,s 18 January 2023, <https://www.reuters.com/technology/israels-cognyte-won-tender-sell-intercept-spyware-myanmar-before-coup-documents-2023-01-15/> . Etikkrådet anbefalte i juni 2022 å utelukke Cognyte fra SPU fordi selskapets produkter og tjenester kan ha muliggjort grove normbrudd i Sør-Sudan, Aserbajdsjan, Indonesia og Bahrain m.fl.

³⁹ Sumitomo Corp, Sumitomo Corporation's Stance on Telecommunications Business in Myanmar, 29 September 2021, <https://www.sumitomocorp.com/en/jp/news/important/group/20210929>

MPTs ansatte ikke anledning til å gi informasjon om pålegg fra myndighetene til sine samarbeidspartnere.⁴⁰

Sumitomo har anmodet «MPT to ensure that proper process is secured for each individual case [internet shutdowns] so that the basic human rights of the people of Myanmar are not negatively affected. Aiming for a full and immediate lifting of the mobile internet shutdown, we have been making efforts to fully restore the internet in collaboration with other telecommunications service providers by, for example, issuing a written request to the regulatory authority.» Samtidig mener selskapet at det ikke er «in a position to explain the detail of MPT's operation and how MPT reacted with our requests to improve from the human rights perspective. However, we think that MPT has been taking our request seriously. We will continue to request MPT to take appropriate measure in order to respect the basic human rights of the people of Myanmar.»⁴¹

I kommunikasjonen med Etikkrådet har Sumitomo gitt uttrykk for at selskapet er svært bekymret over menneskerettighetssituasjonen i Myanmar som det mener har påvirket selskapets virksomhet. Selskapet mener likevel at det er viktig å forbli i landet, fordi «our technical and sales support activities are indispensable for maintaining the communication services that are the lifeline of the people of Myanmar. At present, we believe that continuing our business and continuing our approach to the regulated authorities and MPT will assist with the better fulfilment of human rights of the people of Myanmar.»⁴² Selskapet mener også at: «Exit from the Project would, however, risk significant adverse impacts on rightsholders, above all our customers. Access to mobile and fiber internet connectivity is an 'essential service' which supports their enjoyment of a number of human rights such as health, education, livelihoods, and information,» og videre: «We predict that our exit would result in adverse impacts on human rights, due to reduced internet access which, were we to depart, we would be unable to mitigate.»⁴³

6 Etikkrådets vurdering

Etikkrådet har vurdert SPUs investeringer i Sumitomo opp mot kriteriet om alvorlige krenkelser av individers rettigheter i krig eller konfliktsituasjoner i de etiske retningslinjene. I vurderingen av selskapenes medvirkning til disse krenkelsene legger rådet til grunn at selskaper må utvise særskilt aktsomhet når de opererer i krig- eller konfliktsituasjoner.

De særlig grove overgrepene mot sivilbefolkningen i Myanmar er veldokumenterte og utgjør svært alvorlige brudd på humanitærretten og menneskerettighetene. Siden kuppet har mange sivile blitt drept og enda flere fengslet. Opprør og væpnet motstand mot kuppet er blitt møtt med intensivt bruk av makt og overgrep, både når det gjelder omfang og alvorlighet. Rådet mener at det er en høy risiko for at militæret vil fortsette å

---

⁴⁰ Brev fra Sumitomo til Etikkrådet 18. august 2022

⁴¹ Brev fra Sumitomo til Etikkrådet 18. august 2022.

⁴² Brev fra Sumitomo til Etikkrådet 18. august 2022.

⁴³ Brev fra Sumitomo til Etikkrådet 12. juni 2023.

begå nye, svært grove overgrep. På grunn av risikoen for å medvirke til disse alvorlige krenkelsene må selskaper som har virksomhet i Myanmar, utvise særlig aktsomhet.

Basert på tilgjengelig informasjon om overvåkning av telenettet i Myanmar legger Etikkrådet til grunn at MPT som er underlagt myndighetene i Myanmar, har installert teknologi som muliggjør overvåking av sivile, at overvåkingen er blitt intensivert etter kuppet, og at politi og militæret har hatt tilgang til overvåkingsdata fra MPT. Hvordan data fra MPT er blitt brukt av politi og militæret, er ikke kjent, men det er kjent at overvåking har muliggjort svært grove normbrudd blant annet ved at meningsmotstandere av regimet er blitt arrestert basert på informasjon innhentet gjennom overvåkning. MPTs utlevering av persondata innebærer en betydelig risiko for sivilbefolkningen ved at den enkeltes rett til frihet, trygghet, frihet fra tortur, privatliv og ytringsfrihet blir krenket. Mens endringene i loven om antiterrorisme som omfatter elektronisk overvåking, har introdusert en formalisert struktur, mener rådet at disse endringene i stor grad ut ser ut til å være utformet for å kunne fasilitere forfølgelsen av politiske motstandere og dermed også risikoen for grove normbrudd.

Sumitomo er partner i et fellesforetak som har en avtale om *joint operation* med MPT, og har i mange år har bidratt med å bygge opp MPTs kapasitet og kompetanse på telekomtjenester. Avtalen innebærer at selskapene driver telekomvirksomheten i fellesskap med MPT som lisensinneholder og operatør. I vurderingen av Sumitomos medvirkning til normbrudd legger rådet vekt på at selskapet er i et forretningsamarbeid med en partner som muliggjør grove og systematiske brudd på menneskerettighetene og humanitærretten. Selv om Sumitomo ikke har en direkte rolle i overvåkingen, legger Etikkrådet til grunn at Sumitomo må være kjent med at MPT har installert og aktivert verktøy for politisk overvåking av menneskerettighetsaktivister, politiske motstandere og andre personer.

I dialogen med rådet har Sumitomo fremholdt at det gjennomfører aktsomhetsvurderinger med sikte på å kartlegge og avbøte negative innvirkninger på menneskerettighetene knyttet til sin virksomhet, at det har forsøkt å bruke sin innflytelse til å adressere risikoen for menneskerettighetsbrudd knyttet til overvåkingen og at det har anmodet MPT om å ta hensyn til menneskerettighetene. Selv om dette er positivt, mener rådet at selskapets tiltak i liten grad har ført til synlige resultater.

Rådet merker seg også at selskapet fortløpende gjør vurderinger av menneskerettighetssituasjonen i landet, men at det så langt har valgt å forbli i Myanmar av hensyn til egne ansatte og for å bidra til å opprettholde tele-infrastruktur og kommunikasjon som også er viktig for sivilbefolkningen. Etikkrådet ser at valget mellom å forbli i landet eller trekke seg ut kan være et dilemma for selskapet og at det har et begrenset handlingsrom i samarbeidet med MPT.

Etikkrådet mener likevel at dette ikke kan tillegges avgjørende vekt når det er en betydelig risiko for at MPT vil fortsette å utlevere kundedata som vil muliggjøre grove overgrep mot sivilbefolkningen. Sumitomo har neppe tilstrekkelig innflytelse til å kunne hindre dette så lenge militæret har makten i landet. Rådet konkluderer derfor med at så lenge Sumitomo er i et samarbeid med MPT, er risikoen for at selskapet medvirker til krenkelser av individers rettigheter i krig- eller konfliktsituasjoner uakseptabel.

7 Tilråding

Etikkrådet anbefaler å utelukke selskapet Sumitomo Corp fra Statens pensjonsfond utland etter kriteriet om alvorlige krenkelser av individers rettigheter i krig eller konfliktsituasjoner.

***

Svein Richard
Brandtzæg
Leder

(Sign.)

Siv Helen Rygh
Torstensen

(Sign.)

Cecilie
Hellestveit

(Sign.)

Vigdis
Vandvik

(Sign.)

Egil Matsen

(Sign.)